

METSÄ ROVANIEMEN MATKAILUSSA

Luontomatkailun kehittämistarpeet vuosille 2015-2020

Oili Ruokamo

Opinnäytetyö
Matkailun koulutusohjelma
AMK

2014

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU
MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA

Matkailun koulutusohjelma
Ammattikorkeakoulututkinto

Opinnäytetyö

METSÄ ROVANIEMEN MATKAILUSSA

Oili Ruokamo

2014

Rovaniemen kaupunki Anne Nuutinen

Ohjaaja Merja Koikkalainen

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
Matkailun koulutusohjelma

Tekijä	Oili Ruokamo	Vuosi	2014
Toimeksiantaja	Rovaniemen kaupunki		
Työn nimi	Metsä Rovaniemen matkailussa		
Sivu- ja liitemäärä	33 + 4		

Opinnäytetyö käsittelee Rovaniemen luontomatkailun nykytilaa ja matkailuyritysten näkökulmaa infrastruktuurin kehittämisestä lähivuosina. Opinnäytetyö on osa suurempaa kokonaisuutta, joka liittyy Rovaniemen kaupungin LuontoRovaniemi –brändin rakentamiseen. Tavoitteena opinnäytetyössä oli selvittää luontomatkailun kehittämiseen sitoutuneet yritykset sekä saada mielipiteitä metsäluonnon merkityksestä matkailupalvelujen tuotteistamisessa. Tulosten avulla Rovaniemen kaupunki voi ottaa yrittäjien tarpeet paremmin huomioon suunnitellessaan luontomatkailua.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna Rovaniemen keskustan, kaupungin lähiympäristön ja kylien kasvuhakuisille matkailuyrityksille. Yritykset valittiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa viikolla 39. Aineisto kerättiin puolistrukturoidun lomakkeen avulla haastatteleamalla kymmenen yrityksen edustajaa viikoilla 40–41. Lomake postitettiin kaikille haastateltaville ennakoon ennen varsinaista haastattelua.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että kaikki haastateltavat olivat investoimassa ja kehittämässä luontoon liittyvää matkailuliiketoimintaa seuraavan viiden vuoden sisällä. Suurimmat toiveet luontomatkailun kehittämiseksi liittyivät kehäreitin rakentamiseen ja opasteisiin. Kaupungin ympäri kulkeva reitti mahdollistaisi täysin uudenlaisten tuotteiden kehittämisen sekä laajentaisi Rovaniemen lähireittien turvallista käyttöä. Tuloksissa tuli ilmi myös markkinointiviestinnän laajentaminen ja terävöittäminen metsäympäristön esille nostamiseksi. Lisäksi kehittämisen painopistealueina nähtiin laajempi yhteistyö eri toimijoiden kesken sekä tuotekehitys, jossa metsän hyvinvointivaikutukset voidaan implementoida tuotteiden lisäksi oppaiden koulutukseen.

Tämän tutkimuksen perusteella luontomatkailun kehittämiselle on tarvetta. Metsämatkailuun liittyvää matkailukäsitettä ei vielä tunneta, mutta se on kasvava trendi kansainvälisessä matkailussa. Metsää ei ole sellaisenaan nostettu markkinointiviestinnässä vielä vahvasti esille. Matkailun ympärivuotinen kasvu mahdollistetaan laajalla yhteistyöllä, jossa ovat mukana Rovaniemen kaupungin lisäksi matkailuyritykset ja Metsähallitus sekä oppilaitokset, jotka voivat räätälöidä metsään ammattitaitoisia oppaita matkailuelinkeinolle.

Avainsanat: matkailu, luontomatkailu, metsämatkailu, ulkoilureitit, matkailun toimintaympäristön kehittäminen.

Tourism, Catering and Domestic Services
Degree Programme in Tourism

Author	Olli Ruokamo	Year	2014
Commissioned by	Town of Rovaniemi		
Subject of thesis	Forest in nature-based tourism at Rovaniemi		
Number of pages	33 + 4		

The purpose of this thesis project was to study nature-based tourism in Rovaniemi today and perspectives of tourism infrastructure development in near future. This study is part of a larger whole which is linked to building the NatureRovaniemi brand for the town of Rovaniemi. The aim of the thesis was to investigate nature-based tourism developing of enterprises, and to get opinions on the importance of forest tourism services into products. The results help the City of Rovaniemi better take into account the needs of entrepreneurs in planning nature-based tourism.

Thematic interviews were conducted with the growth-oriented tourism businesses both in the centre and the surroundings of the town of Rovaniemi as well as the villages nearby. The companies were selected in cooperation with the commissioner. The data were collected during weeks 40 to 41 interviewing representatives from ten companies with the help of a semi-structured questionnaire. Then form was mailed to all the interviewees in advance before the actual interview.

The study results showed that all the interviewees were to invest in and develop nature-related tourism business in the next five years. The most important expectations related to the development of nature-based tourism concern the construction and signposting of a circumferential path. The route going round the town would allow the development of completely new products as well the increase the safe use of the routes near Rovaniemi. The results also revealed an increase in and focusing of marketing to raise awareness of forests. Other focuses of attention were seen to be in the wider areas of cooperation between the different actors. Also, the development of forest wellness can be implemented to the training of guides and new tourism products.

On the basis of this study nature-based tourism development is needed. The concept of forest-related tourism is still unknown, but it is a growing trend in international travel. The forest has not yet been highlighted in marketing communications. Year-round tourism growth is possible with a wide range of co-operation, together with the town of Rovaniemi, tourism business entrepreneurs, Metsähallitus, and educational institutions, which can be customized to the guides with competencies needed in the forest.

Keywords: nature-based tourism, forest tourism, outdoor recreation, tourism, environment for the development of tourist facilities.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 LUONTOON LIITTYVÄN MATKAILUN MONINAINEN MERKITYS	4
2.1 HAASTEELLINEN LUONTOMATKAILUN KÄSITE	4
2.2 METSÄMATKAILUA METSÄYMPÄRISTÖISSÄ	5
2.3 HYVINVOINTIMATKAILU LIITTYY LUONTOON	6
2.4 MUUT LUONTOMATKAILUA SIVUAVAT KÄSITTEET	7
3 MATKAILUN TULEVAISUUSNÄKYMIE LINJAUKSIA	8
3.1 KEHITTÄMISEN PAINOPISTEALUEET	8
3.2 ENNAKOINTI JA INNOVAATIOT TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITTÄMISESSÄ	8
3.3 METSÄN MERKITYS MATKAILUKÄYTÖSSÄ	9
4 LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMISTARPEET HAASTATTELEMALLA	10
4.1 LAADULLINEN TUTKIMUSMENETELMÄ	10
4.2 AINEISTO JA TUTKIMUKSEN KULKU	11
4.3 TEEMAHAASTATTELU AINEISTON ANALYYSI	11
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	13
5.1 HAASTATELTAVIEN YRITYSTEN LAAJA PALVELUTARJONTA	13
5.2 ULKOILU- JA VIRKISTYSREITIT MONIPUOLISESSA KÄYTÖSSÄ	14
5.3 METSÄYMPÄRISTÖ ROVANIEMEN LUONTOMATKAILUSSA	15
<i>5.3.1 Metsän suuri merkitys matkailupalveluissa</i>	<i>15</i>
<i>5.3.2 Metsäluonto kuvina markkinoinnissa</i>	<i>17</i>
5.4 YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET	17
<i>5.4.1 Monipuolisia investointikohteita</i>	<i>17</i>
<i>5.4.2 Metsän terveysvaikutukset tuotekehitykseen</i>	<i>18</i>
5.5 LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMINEN ROVANIEMELLÄ	19
<i>5.5.1 Oma portaali Rovaniemen ulkoilureiteistä</i>	<i>19</i>
<i>5.5.2 Luontomatkailun kehittämiseen liittyvät toiveet</i>	<i>20</i>
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	25
6.1 METSÄ MAHDOLLISTAA ROVANIEMEN MATKAILUN KASVUN	25
6.2 KESTÄVÄMPÄÄ KEHITYSTÄ LAAJEMMALLA YHTEISTYÖLLÄ	26
6.3 LUONTO TURVALLISESTI LÄHELLE KEHÄREITIN AVULLA	27
6.4 HYVINVOINTIVAIKUTUKSET TURVATTAVA YHTEISSUUNNITTELU	28
6.5 OPINNÄYTETYÖN LAATU	28
LÄHTEET	31
LIITTEET	34

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Yritysten odotuksia luontomatkailuun liittyvään infrastruktuuriin.	22
---	----

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Matkailuyritysten aktiviteettien palvelutarjonta Rovaniemellä (n=10).....	13
Kuvio 2. Matkailuyritysten muu palvelutarjonta Rovaniemellä (n=10).	14
Kuvio 3. Yritysten investointitarpeet seuraavan viiden vuoden sisällä (n=10).	18
Kuvio 4. Ulkoilualueiden tunnettuus haastateltavien keskuudessa (n=10).	20

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni liittyy laajempaan esiselvitykseen, jonka tavoite on hankkia tietoa siitä, miten Rovaniemen tunnettuutta monipuolisena luontomatkailukohteena voidaan lisätä. Tällä hetkellä Rovaniemen luontoon tukeutuva tarjonta ja asiakkaat eivät kohtaa. Rovaniemen kaupunkikeskus tarjoaa korkeatasoiset majoitus-, kulttuuri- ym. palvelut. Kaupungin välittömässä läheisyydessä sijaitsevat helposti saavutettavat luontokohteet, -elämykset ja -palvelut vaativankin matkailijan makuun. Kuitenkaan Rovaniemeä ei tunneta luontomatkailukohteena.

Opinnäytetyön tehtävänä on tuottaa tietoa luontomatkailun kehittämisen tueksi Rovaniemen kaupungille. Tieto tuotetaan laadullisen tutkimuksen menetelmällä henkilökohtaisen haastattelun avulla, joka kohdennetaan toimeksiantajan kanssa yhdessä sovituille kymmenelle matkailuyrittäjälle ja sidosryhmän edustajille Rovaniemellä. Opinnäytetyön tavoitteita on useita. Päättävöite on kartoittaa uusia yrityslähtöisiä kehittämistarpeita luontomatkailun edistämiseksi alueella. Lisäksi selvitetään yritysten toimintaedellytyksiä, yrittäjien mielipiteitä toimintaympäristön merkityksestä matkailutuotteissaan sekä lähitulevaisuuden investointitarpeita. Tärkeänä teemana selvitetään myös metsän merkitystä uusien tuotteiden kehittämisessä. Toimeksiantajan näkökulmasta selvitetään www.etiäinen.fi-portaalin tunnettuutta yrittäjien joukossa.

Kunnat ovat keskeisessä asemassa matkailun ja luontomatkailun kehittämisessä. Esimerkiksi maankäytön suunnittelun, yleis- ja rakennuskaavoituksen avulla kunnat voivat vaikuttaa olennaisesti luontomatkailun kehittämiseen ja kehittämisen edellytyksiin (Petäjäistö–Selby 2013, 8).

Rovaniemen kaupungin tehtävänä on luoda yrityksille toimintaympäristön puitteet siten, että yritysten on mahdollista harjoittaa menestyvää liiketoimintaa kaupungissa. Opinnäytetyön tilauksen tarkoituksena on tuottaa tietoa yrittäjien luontomatkailun kehittämistarpeista, jotka kaupunki voi ottaa huomioon suunnitellessaan infrastruktuuriin liittyviä kehittämistoimenpiteitä. Haastattelujen avulla löydetään luontomatkailun kehittämiseen sitoutuneita yrityksiä sekä saadaan tietoa metsän merkityksestä Rovaniemen matkailussa. Saadut tulokset raportoidaan toimeksiantajalle. Niiden avulla Rovaniemen

kaupungin on nykyistä perustellumpaa kehittää arktista toimintaympäristöä matkailuyrittäjien tarpeista käsin matkailun kasvun mahdollistamiseksi.

Tämän opinnäytetyön yrityshaastattelu on jatkoa LuontoRovaniemi, maaseudun retkeilyreitistöjen kehittäminen -hankkeelle, joka toteutettiin vuosina 2011–2012. Hankkeen osa-alueina olivat esiselvitykset saavutettavuuden parantamisesta sekä rakenteet ja reitit. Painopisteenä olivat olemassa olevien reittien- ja rakenteiden edelleen kehittäminen sekä uusien reittien suunnittelu. Hanke toteutettiin Metsähallituksen, Lapin luontopalveluiden ja Rovaniemen kaupungin yhteistyönä tuensiirtosopimuksella. Hankkeen tuloksena kohdekohtaiset suunnitelmat saatiin pääosin tehtyä. Myös saavutettavuuteen liittyen saatiin alulle työ internet -sivujen kehittämiseksi. Rovaniemen alueen luontokohteet tarvitsevat yhden yhteisen sähköisen markkinointikanavan, alueiden omistajapohjasta riippumatta. (Rovaniemen kaupunki 2013, 3).

Kaikki Rovaniemen alueen reitit ja retkeilykohteet tarkkoine ajo-ohjeineen ja kuvauksineen löytyvät internet- ja mobiilipalvelu Etiäisestä, johon liittyvä työ aloitettiin LuontoRovaniemi-hankkeessa vuonna 2012. Rovaniemen kaupungin ylläpitämä portaali Etiäinen opastaa asiakkaan retkeilykohteisiin, vaellusreiteille ja parhaille harrastuspaikoille. Asiakas voi hakea kohteita ja reittejä niiden tyyppin, sijainnin tai vaativuuden mukaan, löytää esteettömiä tai lapsiystävällisiä kohteita ja reittejä sekä hakea tietoa ulkoiluun ja retkeilyyn liittyen. Lisäksi portaalista voi tulostaa tiedot tai ladata ne GPS-laitteeseen. Asiakas voi kirjoittaa arvioita kohteesta, jolloin muutkin asiakkaat näkevät ne (Rovaniemen kaupunki 2014a).

2 LUONTOON LIITTYVÄN MATKAILUN MONINAINEN MERKITYS

2.1 Haasteellinen luontomatkailun käsite

Tarkastelunäkökulmiksi olen valinnut luontomatkailun käsitteen lisäksi siihen kiinteästi linkittyneinä metsämatkailun, hyvinvointimatkailun, ekomatkailun, kestävän matkailun ja elämysmatkailun käsitteet. Nämä käsitteet valitsin siksi, että näin työhöni olennaisesti liittyvät matkailun eri käsitteet avautuvat lukijalle selkeämmin ja auttavat ymmärtämään luontomatkailun linkittymistä voimakkaasti näihin muihin käsitteisiin.

Luontomatkailun käsitettä ei ole määritelty tarkasti. Käsitteeseen kuuluu ainakin kolme teemaa Metlan erikoistutkija Ville Hallikaisen (2012) mukaan. Nämä ovat:

- ”Luonto on matkailun keskeinen vetovoimatekijä.”
- ”Matkailuun kuuluu usein luontoaktiviteetteja, kuten vaeltamista, kalastusta, metsästystä, geokätkentää ym.”
- ”Kulttuuritarjonta, kuten poro-, husky- tai moottorikelkkasafarit.”

Myös Jarkko Saarinen (2005, 2) on sitä mieltä, että luontomatkailun ja matkailun käsitteiden sisältö ja merkitys eivät ole muodostuneet keskustelussa riittävän yksiselitteisiksi. Hän pidättäytyykin määrittelemään luontomatkailun käsitteen Suomessa ja kansainvälisesti käytetyssä termin määritelmässä. Sen mukaan luontomatkailu on kiinteä osa matkailutaloutta. Tarjottavat luontomatkailutuotteet ja asiakkaan kulutusmotiivit perustuvat luontoympäristöön, sen vetovoimaan ja luonnossa toteutettaviin matkailuaktiviteetteihin.

Myös Matkailun edistämiskeskus MEK (2014, 4) määrittelee luontomatkailua moniselitteisesti. Siinä luontoympäristö toimii ensisijaisena matkailun vetovoimatekijänä ja luontoa hyödynnetään tuotteessa. Luontomatkailu on matkailutoimintaa, joka tapahtuu ratkaisevin osin vähän rakennetussa luontoympäristössä, mistä saatavilla luontoelämyksillä sekä luonnossa tapahtuvalla toiminnalla on keskeinen merkitys matkailutapahtuman sisällölle. Se tarjoaa elämyksiä ja ympäristön aktiviteetin harrastamiselle. Samassa luontomatkai-

lun määritelmässä MEKin mukaan luontomatkailija on sellainen henkilö, joka haluaa tutustua luontoon ja löytää aktiviteetin kautta tavan tutustua siihen.

MEKin kansainvälisessä luontomatkailututkimuksessa (2010, 6) yleisesti luontomatkailulla tarkoitetaan kaikkea luontoon tukeutuvaa matkailua. Palvelujen tuottamisen olennaisia tekijöitä ovat ympäristöarvot, paikallisuus ja elämyksellisyys.

”Ulkomaiset matkailijat odottavat suomalaiselta luontomatkailulta erityisesti turvallisuutta, puhdasta luontoa, rauhaa ja hiljaisuutta. Luontomatkailun haasteena on luontomatkailun, luonnonsuojelun ja metsätalouden yhteensovittaminen.”

Luontomatkailulla on tutkimuksen mukaan myös muuta matkailua vahvempi yhteys ja vaikutus paikalliseen talouteen ja kulttuuriin.

2.2 Metsämatkailua metsäympäristöissä

Kansainvälisten matkailijamäärien lisääntyttyä Lapissa ja Rovaniemellä, on metsän keskeinen puutuotannollinen rooli saanut rinnalleen toisen roolin: lappilainen metsä toimii yhä useammin ainutlaatuisten luontokokemusten lähteenä (Rantala 2011, 6). Metsän merkitys terveyttä edistävänä ja hyvinvointia tuottavana elementtinä voidaan liittää matkailupalvelujen tuotteistamiseen ja markkinointiin. Esimerkiksi Japanissa on sertifioituja terveysta metsiä, joissa koulutetut metsäterapeutit ja terveysta metsäoppaat tuottavat terveyttä edistäviä metsäkylpyohjelmia. Tutkimustulosten mukaan pidemmät, puolen päivän luontoretket lisäävät ihmisten vastustuskykyä. Metsässä kulkevilla liikuntareiteillä, ranta-alueilla ja laajemmilla ulkoliikunta-alueilla koetaan vahvempaa elpymistä kuin rakennetussa ympäristössä. (Tyrväinen 2014a).

Suomen matkailu perustuu pitkälti metsäluonnon vetovoimaisuuteen. Matkailu ja metsien virkistyskäyttö on alkanut Suomessa viime vuosikymmenen alussa. Matkailun merkitys metsäluonnon käyttömuotona on silti pysynyt vähäisenä. Matkailun nopea kansainvälinen kasvu 1990-luvulta alkaen, perinteisten metsätalouden työllisyysvaikutusten heikkeneminen ja yleinen taloudellinen lama saivat aikaan mielikuvien muuttumista. Samalla tuotannon ja palvelujen yksilöllistyminen sekä kestävä kehityksen ajattelu loivat uusia metsäluontoa

hyödyntäviä käsitteitä, kuten metsämatkailu, luontomatkailu, ekomatkailu ja elämysmatkailu. (Saarinen 2000, 71–72.)

Metsämatkailun käsitettä määriteltessään viittaa Jarkko Saarinen (1999, 95) Mirja Turuseen (1995), jonka mukaan metsämatkailu on talousmetsiin suuntautuvaa matkailua. Siinä pyritään yhteen sovittamaan matkailulliset ja metsänhoidolliset tavoitteet. Lisäksi Turunen kytkee metsämatkailun muun muassa osaksi luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestäväen kehityksen päämääriä. Saarinen itse (1999, 72) määrittelee metsämatkailun siten, että merkittävä osa matkailijoille pääosin luonnonympäristössä tarjottavasta tuotteesta perustuu erilaisiin metsän talouskäytön menneisiin ja nykyisiin muotoihin.

2.3 Hyvinvointimatkailu liittyy luontoon

Luontomatkailu ja hyvinvointimatkailu käsitteinä ovat hyvin lähellä toisiaan, osin myös sisällöltään samanlaisia. MEKin hyvinvointimatkailustrategian mukaan hyvinvointimatkailu on matkailua, joka tuottaa matkailijoille hyvää oloa vielä matkan päätyttyä. Se ei paranna sairautta eikä korjaa kuntoa vaan ylläpitää ja edistää kulloistakin matkailijan terveydentilaa sekä antaa vireyttä elämään. Hyvinvointimatkailu tuottaa asiakkaalle yksilöllistä ja kokonaisvaltaista hyvää oloa. Suomessa hyvinvointimatkailun kehittämisen temaattisina painopistealueina on puhdas luonto, ruoka, sauna ja suomalaiset hoidot. (Renfors 2013).

Tuohino (2012, 9) on lainannut Löytöretki hyvinvointimatkailuun -hankkeen loppuraportissaan MEKin hyvinvointimatkailun visiota:

”Hyvinvointimatkailu on ympärivuotista toimintaa, jonka avulla Suomen matkailusesonkia voidaan pidentää. Hyvinvointimatkailusta on muodostunut yksi suomalaisen matkailubrändin osa, jonka asiakkaat yhdistävät sanoihin puhdas ilma, vesistöt ja metsä, stressinpoisto, rentoutuminen keskellä hiljaisuutta, rauha ja liikunta luonnonkauniissa maisemissa sekä laadukkaassa ja esteettisessä ympäristössä.”

Rovaniemen alueen hyvinvointimatkailuselvityksessä 2008 todetaan hyvinvointimatkailun pitävän sisällään ensisijaisesti puhdasta luontoa, paikallista

hyvää ruokaa, hoitoja ja liikuntaa. Selvityksen mukaan myös paikallinen kulttuuri, hiljaisuus ja lepo kuuluvat hyvinvointimatkailuun. (Rovaniemen kehitys 2008).

2.4 Muut luontomatkailua sivuavat käsitteet

Tutkiessani kaikkia luontomatkailuun liittyviä tai sitä sivuavia käsitteitä huomasin niissä paljon yhtäläisyyksiä. Ekomatkulukin on luontomatkailua, joka sisältää aktiivisen pyrkimyksen matkakohteena olevan luonnonalueen tai matkailun vetovoimakohteena olevan eliölajin, -lajiston tai laajemman biologisen monimuotoisuuden suojeluun ja säilyttämiseen (Saarinen 2000, 72).

Kestävä matkailu on käsitteenä laajempi, koska se ottaa huomioon paikallisväestön sekä perinteiset elinkeinot. Se pyrkii matkailukehityksen suuntaamiseen siten, että matkailijoiden lähtö- ja kohdealueen sekä matkailureittien ympäristön laatu säilyy tai jopa paranee, ekologiset tekijät ja ekosysteemipalvelut turvataan sekä kohdealueen kulttuuriperintöä arvostetaan. Matkailijat viihtyvät, kun myös paikallisväestö ja perinteiset elinkeinot säilyttävät elinmahdollisuutensa. (Saarinen 2000, 72).

Elämystaloudesta ja elämysmatkailusta on Rovaniemen matkailuyrittäjillä runsaasti osaamista ja myös kokemusta. Elämysmatkailu perustuu Saarisen (2000, 72) mukaan tuotteistettuihin kaupallisiin matkailukokemuksiin, jossa on mukana erilaiset ohjelma- ja kokemuspalvelut.

Haastatellessani yrityksiä puhuttiin yleensä Rovaniemen toimintaympäristössä tapahtuvasta matkailupalvelujen tuottamisesta, jotka liittyvät jollakin tapaa aina metsään ja luontoon. Jopa saunaan liittyvät kokemukset mielletään osaksi luontomatkailua.

3 MATKAILUN TULEVAISUUSNÄKYMIIEN LINJAUKSIA

3.1 Kehittämisen painopistealueet

Työ- ja elinkeinoministeriö on linjannut Suomen matkailun tulevaisuusnäky-
miä. Tuotekehityksen strategiset teemat vuoteen 2020 on jaettu neljään pää-
ryhmään, joista nousee esille sesonkiluonteisen määrittelyn lisäksi kulttuuri ja
hyvinvointi. Teemoihin sisältyvät arktinen elämäntapa, luonnossa omin voi-
min liikkuminen, metsä, paikallisuus ja historia. Kehittämisen näkökulmasta
painopisteinä ovat muun muassa hiljaisuus, kulttuurin ja luonnon yhdistämi-
nen sekä paikallinen ruoka. Matkailuelinkeinon olisi huomioitava kehitykses-
sään raportin mukaan muun muassa saavutettavuus, kestävän kehityksen
periaatteet, laatu, palvelumuotoilu sekä aitous ja autenttisuus. (Työ- ja elin-
keinoministeriö 2014, 15).

Lapin päivitettyssä matkailustrategiassa Rovaniemi on luokiteltu matkailukes-
kukseksi, sillä kaupunki on Helsingin jälkeen Suomen toiseksi suurin kan-
sainvälinen matkailukeskus. Strategian mukaan Rovaniemellä on haasteita
matkailun pitkäjänteiselle kehittämiselle. Matkailun vetovoiman säilyttämisek-
si tarvitaan uudistumista, tuotekehitystä ja uusia investointeja. (Lapin liitto
2014, 24).

Rovaniemen kaupunkistrategian mukaan Rovaniemi on vuonna 2030 kasva-
va arktisen osaamisen kaupunki, jossa hyvä elämä perustuu yhdessä tehtä-
vään sujuvaan arkeen puhtaassa luontoympäristössä. Kaupungin visio on:
Arktisuudesta ammentaen – hyvää elämää edistäen. Rovaniemen elinkeino-
ohjelman mukaan Rovaniemi tunnetaan parhaiten matkailukohteena ja Jou-
lupukin kotikaupunkina niin kotimaassa kuin ulkomailla. Ohjelman yksilöidys-
sä tavoitteissa mahdollistetaan yritysten vaikuttamismahdollisuus muun mu-
assa kaupungin eri ohjelmien ja suunnitelmien valmisteluprosesseissa sekä
luontoon pohjautuvien reitistöjen ja virkistysalueiden kehittämisessä. (Rova-
niemen kaupunki 2014b, 6, 10).

3.2 Ennakointi ja innovaatiot toimintaympäristön kehittämisessä

”Tulevaisuus asuu ihmisten haaveissa, peloissa ja toiveissa”, näin pohtii Sa-
kariina Heikkanen (2012, 40-41) kuvaillessaan unelmayhteiskuntaa sekä
omatuntotaloutta teoriona. Heikkanen pohtii myös, miten nämä pehmeiden
arvojen ilmiöt liittyvät toisiinsa ja vaikuttavat matkailun kysyntään. Tulevai-

suuden näkemisessä hänen mukaan auttaa jos ymmärrämme ihmisten haaveita, pelkoja ja toiveita. Hyvinvoinnin ja terveyden tavoittelu ovat tulevaisuuden suurimpia trendejä, jotka syntyvät vastavoimana riskiyhteiskunnalle ja jokapäiväiselle kiireelle.

Matkailun ja elämystuotannon toimialan visiot ja ennakointi -ohjelman loppuraportissa kerrotaan, että matkailutoimialan perususkomuksissa korostuvat ympäristöajattelun kasvu, luontomatkailu, wellness, nostalgia, moderni retro, käsillä tekeminen ja aktiivilomat, slow, virtuaalituotteiden merkityksen kasvu sekä kansainvälisyys ja ajatukset kansainvälisestä yhteistyöstä tuotteistamisessa ja markkinoinnissa. Myös Lapin vienti ulkomaille teemapuistoiksi on raportin mukaan mahdollista (Hietanen 2010, 29).

3.3 Metsän merkitys matkailukäytössä

Rovaniemen kaupunki on syntynyt kahden suuren joen risteykseen, joka on mahdollistanut arktisen metsän moninaisen hyödyntämisen kaupungin kehityksessä. Ja mahdollistaa yhä. Luontomatkailun terveys- ja hyvinvoinnin vaikutuksia on tutkittu viime vuosina runsaasti. Metsäntutkimuslaitoksen professori Liisa Tyrväinen on yksi merkittävimmistä tutkijoista Suomessa. Hänen mielestään pienissä kaupungeissa matkailijan on mahdollista kokea luontoa. Tutkimukset osoittavat luonnossa liikkumisella ja luontomaiseman katselulla olevan hyvinvointivaikutuksia (Tyrväinen 2014b).

Metsähallitus on tehnyt pitkään käyttäjäkokemuksiin perustuvia kävijätutkimuksia Suomen kansallispuistoissa. Vuoden 2013 yhteenvedossa tutkimukseen osallistuneet asiakkaat olivat lähes kaikki sitä mieltä, että vieraillessaan kansallispuistossa kaikenlainen hyvinvointi lisääntyi (Erkkonen 2014).

Metsähallitus julkaisi luontoympäristön terveys- ja hyvinvointivaikutusten taloudelliseen arvottamiseen liittyvän tutkimuksen syksyllä 2014. Siinä luontoympäristön aikaansaamien terveyshyötyjen kansantaloudellista arvoa laskettiin kansallispuistovierailijoiden kokemien hyötyjen summana, joka oli keskimäärin 208 euroa vierailijaa kohden. Metsähallituksen rekisteröimien kansallispuistovierailijien ja muiden merkittävien luontokohteiden vierailumäärä on ennakkoarvion mukaan 5 407 000 tänä vuonna. Kokonaissummaksi saadaan 1,1 miljardia euroa (Erkkonen 2014).

4 LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMISTARPEET HAASTATTELEMALLA

4.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Haastatteluja on eri tyyppisiä ja kullakin on oma käyttötarkoituksensa. Valitsin työhöni puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun. Kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin (Aaltola–Valli 2007, 27). Puolistrukturoitu malli sopii tilanteeseen, jossa ei täysin tunneta tutkimuksen kohdetta etukäteen eikä haluta liikaa ohjata vastaajia (Ojasalo–Moilanen–Ritalahti 2009, 41).

Haastattelukysymysten runko laadittiin yhteistyössä tilaajan kanssa viikolla 39 (Liite 1). Kaupungilla on tarve saada tietoa luontomatkailuun liittyvistä yritystarpeista infrastruktuurin näkökulmasta. Haastatteluteemat muotoiltiin selkeiksi, että niistä selviää luontomatkailun nykytila Rovaniemellä sekä luontomatkailuun liittyvät tulevaisuuden investointitarpeet niin yrityskohtaisesti kuin odotuksina kaupunkia kohtaan. Rovaniemi toimintaympäristönä on luontomatkailussa erilaisessa asemassa tunturikeskuksiin ja kansallispuistojen välittömässä läheisyydessä sijaitseviin matkailukeskuksiin nähden. Kaupunki sijaitsee metsäisten vaarojen ja suurten jokien risteyksessä, joten luonto on lähellä ja ohjelmapalvelutuotannon näkökulmasta saavutettavissa nopeasti. Omatoimimatkailijan luontokokemus on haasteellisempi saavuttaa, vaikka siihen on hyvät edellytykset olemassa.

Metsäluonto on vallitsevana Rovaniemen ympäristössä. Metsään liittyvä matkailu on nousussa maailmalla ja Suomessa siihen on erinomaiset edellytykset. Tuoreet terveys- ja hyvinvointitutkimukset puoltavat metsään liittyvien matkailutuotteiden kehittämistä laajasti. Opinnäytetyön kysymyksissä metsä nostettiin luontomatkailussa korostetusti esille, koska haluttiin selvittää yritysten mielipiteitä metsäluonnossa tapahtuvaan matkailuun sekä sitä, minkälaisia ajatuksia uudet tutkimukset heissä herättävät matkailun kehittämisen näkökulmasta.

Matkailuyritykset valittiin yhteistyössä tilaajan kanssa. Haastatteluun haluttiin monipuolisia ja kehittämishakuisia matkailuyrityksiä kaupungin eri alueilta, myös kylistä. Yhteensä kymmeneen yrityksen edustajaan otettiin ensin yh-

teyttää puhelimitse haastatteluluvan saamiseksi. Ennen tapaamisia kaikille haastateltaville toimitettiin kysymykset sähköpostilla ennakkotutustumista varten. Haastattelut toteutettiin viikoilla 40 ja 41. Kaksi haastattelua tehtiin parihaastatteluna ja muut yksilöhaastatteluna.

4.2 Aineisto ja tutkimuksen kulku

Haastattelu on aina vuorovaikutusta, joka vaatii Ojasalon ym. (2009, 97) mukaan osallistujien välistä luottamusta. Tämä oli merkityksellistä opinnäytetyön tilaajan kannalta. Minulla on vahva kokemus Rovaniemen matkailuelinkeinosta ja tunnen myös osan haastateltavista henkilöistä. Hirsjärvi-Hurmeen (2006, 94) mukaan haastattelu on sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jossa kumpikin osapuoli joutuu ottamaan toisen huomioon.

Toimeksiantajan toiveena oli toteuttaa kattava yrityshaastattelu 25 yritykselle, jossa selvitettäisiin yritysten odotuksia, näkemyksiä ja konkreettisia kehittämissuhteita luontomatkailun kehittämiseksi Rovaniemellä. Opinnäytetyön yleisen luonteen vuoksi tutkimuksen tavoitteet selkeytettiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa ja haastattelu toteutettiin pienempimuotoisena kymmenelle yritykselle.

Kaikki haastattelut tehtiin rauhallisessa paikassa joko haastateltavan yrityksen tiloissa tai niihin rinnastettavissa tiloissa. Edellytyksenä paikalle oli se, että vuorovaikutteisuus haastattelijan ja haastateltavan kesken oli mahdollista tehdä ilman häiriöitä. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista tuntiin. Ojasalon ym. (2009, 99) mukaan teemahaastattelut kannattaa nauhoittaa ja haastattelujen jälkeen litteroida eli puhtaaksi kirjoittaa. Tapaamisten jälkeen nauhoitettu aineisto purettiin ja toimitettiin sähköpostilla haastateltaville mahdollisia lisäyksiä tai kommentteja varten. Kukaan vastaajista ei tehnyt muutoksia aineistoihin jälkeinpäin.

4.3 Teemahaastatteluaineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekevät analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi (Hirsjärvi–Remes–Sajavaara 2011, 225). Tutkimuksessa oli kahdenlaisia haastattelukysymyksiä, avoimia ja strukturoituja. Aineiston käsittelyssä voidaan Ojasalon ym. (2009, 99) mukaan käyttää määrällistä kuin laadullista käsittelyä, koska useat

haastattelut sisältävät sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. Laadullisen tutkimuksen yleisessä mallissa vaiheina ovat aineiston kerääminen ja valmistelu, aineiston pelkistäminen, aineistossa toistuvien rakenteiden tunnistaminen ja tulkinta sekä kaikkiin edellisiin vaiheisiin liittyvä kriittinen tarkastelu. (Ojasalo ym. 2009, 123).

Teemahaastatteluaineistoa analysoidaan useimmiten teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Litteroitu aineisto jäsennetään teema-alueittain ja sitten se pelkistetään. Tämän jälkeen aineistoa on helppo analysoida teemoittain. Ensin otetaan yksi teema ja sen sisältä antoisimmalta vaikuttava vastaus ja katsotaan mitä se sisältää. Tätä konstruoitua kuvaa muokataan seuraavan haastattelun avulla, kunnes koko haastatteluaineisto on käyty läpi. (Aaltola-Valli 2007, 42).

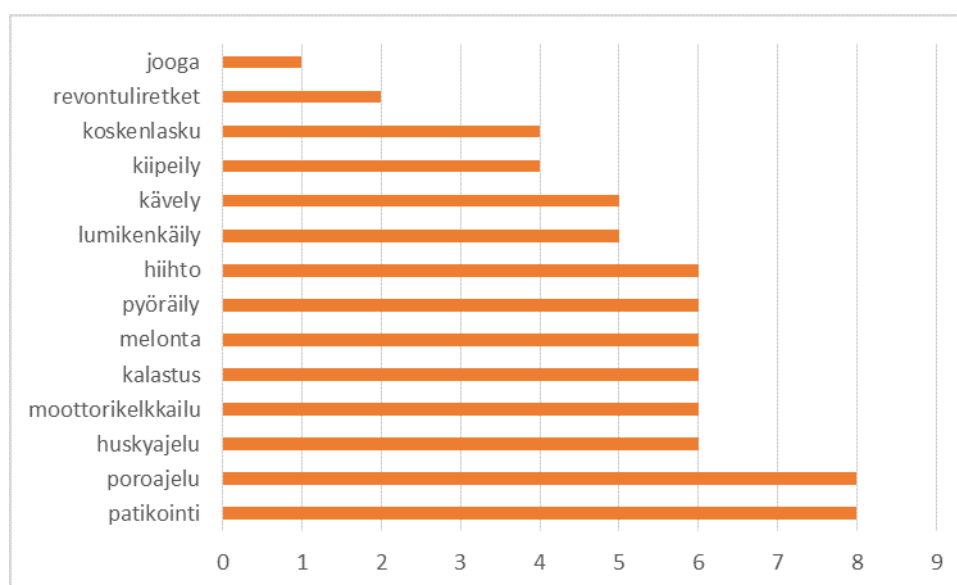
Sisällön analysoinnissa päädyin aineistolähtöiseen sisältöanalyysiin, johon kuuluvat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi. Pelkistämisen tarkoituksena on selkeyttää ja tiivistää aineistoa. Aineiston ryhmittelyssä alkuperäinen aineisto käydään Ojasalon ym. (2009, 124–125) mukaan tarkasti läpi ja siitä etsitään samankaltaisuuksia tai eroja kuvaavia käsitteitä. Abstrahointi tarkoittaa pyrkimystä yleiskäsitteiden muodostamiseen pelkistämällä.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Haastateltavien yritysten laaja palvelutarjonta

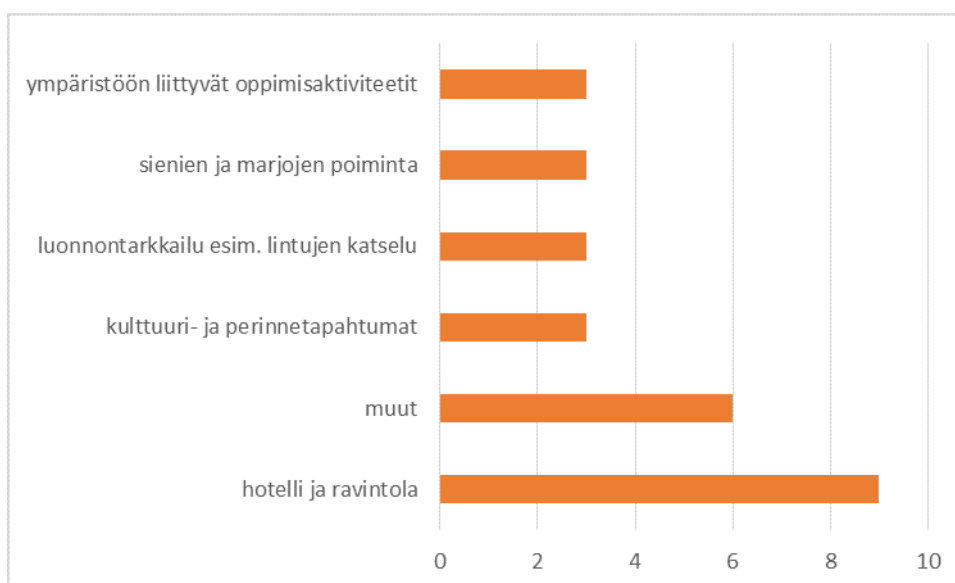
Haastattelulomake alkoi taustakysymyksillä, johon sisältyivät vastaajan yrityksen nimi, osoite ja vastaajan asema yrityksessä sekä oma nimi. Haastattelun taustatietoina kerättiin tietoa yrityksen palvelutarjonnasta Rovaniemellä sekä siitä tuottaako yritys palvelut itse kokonaan vai osittain.

Rovaniemellä on monipuolisia luontomatkailuun liittyviä aktiviteettejä, jotka kaikki tapahtuvat ulkona luonnossa (Kuvio 1). Vastaajista kahdeksan yritystä tarjoaa poroajelua ja patikointia. Runsaaseen tuotetarjontaan kuuluvat myös huskyajelu, hiihto, moottorikelkkailu, pyöräily (myös maastopyöräily mukana tässä), kalastus ja melonta. Revontuliretkiä ja joogaa oli vähemmän tarjolla.

Kuvio 1. Matkailuyritysten aktiviteettien palvelutarjonta Rovaniemellä (n=10).

Haastateltavien yritysten muu palvelutarjonta Rovaniemellä selviää kuviosta 2. Se sisältää luonnontarkkailua, sienien ja marjojen poimintaa, ympäristöön liittyviä oppimisaktiviteetteja, hotelli- ja ravintolapalveluita sekä kulttuuri- ja perinnetapahtumia. Kohdassa muut on tarjolla retriittejä, jokiveneajeluita Ounasjoella ja Kemijoella, vierailuja alkuperäiskansan käsityökohteeseen, saunaelämyksiä ja muille matkailuyrityksille myytäviä markkinointi-, myynti-, PR- ja tuotekehityspalveluja.

Kuvio 2. Matkailuyritysten muu palvelutarjonta Rovaniemellä (n=10).

Opinnäytetyössä selvitettiin yritysten verkostoitumista kysymällä 'Tuotatteko kaikki palvelut itse?' Vastausten perusteella asiakkaille tarjottavat palvelut tuotetaan osittain itse ja hankitaan osittain toisilta palvelujen tuottajilta. Ainoastaan yksi yritys tuotti kaikki palvelut itse. Edellisen perusteella voidaan ehkä yleistää, että lähes kaikki yritykset (n=10) ovat verkostoituneet monipuolisesti ainakin palvelujen tuottamisessa.

5.2 Ulkoilu- ja virkistysreitit monipuolisessa käytössä

Luonto toimii tuotteen vetovoimana ja sitä hyödynnetään tuotteessa (MEKin luontoaktiviteettistrategia 2014–2018). Rovaniemen kaupunki sijaitsee Lapis-suurten jokien risteyskohdassa keskellä puhdasta erämaata. Luontomat-kailun nykytilan kysymyksissä haettiin tietoa siitä, hyödyntävätkö yritykset olemassa olevia rakennettuja ulkoilu- ja virkistysreittejä Rovaniemellä ja tarvitaanko reittejä yritysten näkökulmasta lisää johonkin tarpeeseen ja mille alueelle tarpeet kohdistuvat.

Vastausten perusteella kaikki yritykset hyödyntävät luontomat-kailupalvelujen tuottamisessa olemassa olevia rakennettuja ulkoilu- ja virkistysreittejä Rovaniemellä. Yksi ei-vastauksen antanut yritys ei suoranaisesti käytä reittejä itse, vaan välittää toisten tuottamia palveluja.

Rakennetuista reiteistä yritykset käyttävät eniten Napapiirin retkeilyaluetta, josta vastaajat erittelivät Vikaköngäs-Vaattunki-alueen. Haasteellisinta vastaajien mielestä oli Napapiirin yhteiskäyttöreiteillä turvallisuus, varsinkin ensilumen aikaan, sillä pienellä alueella toimii kymmeniä ohjelmapalveluja yhtäaikaaisesti. Ounasvaaran maasto oli käytössä maastopyöräily-, lumikenkäily-, patikointi- ja kävelytuotteissa. Lisäksi vesistöön liittyvät veneilyreitit Kemijoella ja Ounasjoella olivat yrittäjien käytössä. Rovaniemen lähikylissä sijaitsevat matkailuyritykset käyttävät oman lähiympäristön rakennettuja reittejä. Muutamat yritykset käyttivät lähilaavuja, kuten Kuninkaanlaavua.

Vastaajista kahdeksan yritystä on sitä mieltä, että Rovaniemelle tarvittaisiin lisää ulkoilu- ja virkistysreittejä. Kahden vastaajan mielestä tulisi enemmän keskittyä olemassa olevien kunnossapitoon ja huoltamiseen.

5.3 Metsäympäristö Rovaniemen luontomatkailussa

5.3.1 Metsän suuri merkitys matkailupalveluissa

Yksi tärkeimmistä tavoitteista opinnäytetyössäni oli nostaa esille metsä ja sen merkitys Rovaniemen matkailutoimijoiden keskuudessa. Tutkimuskysymysten teemoituksessa ja kysymysten alustusten avulla halusin tuoda esille metsää eri näkökulmista ja kertoa metsän uusista terveys- ja hyvinvointitutkimusten tuloksista.

Kysymykseen 'Mitä metsäympäristö merkitsee matkailupalveluissanne?' johdattelin tällä tekstillä: 'Rovaniemen kaupunki on syntynyt kahden suuren joen risteykseen, joka on mahdollistanut arktisen metsän moninaisen hyödyntämisen kaupungin kehityksessä. Ja mahdollistaa yhä. Luontomatkailun terveys- ja hyvinvoinnin vaikutuksia on tutkittu viime vuosina runsaasti. Metsäntutkimuslaitoksen professori Liisa Tyrväinen on yksi merkittävimmistä tutkijoista Suomessa. Hän luennoi aiheesta Lapin matkailuparlamentissa 25.9.2014 Rovaniemellä. Hänen mielestään pienissä kaupungeissa on matkailijan mahdollista kokea luontoa. Tutkimusten mukaan metsän kokemisessa on mieli-altaan ja vastustuskykyyn liittyviä positiivisia vaikutuksia'.

Metsä nostettiin kaikkein tärkeimmäksi elementiksi ja voimavaraksi matkailupalvelujen tuottamisessa Rovaniemellä. Metsä luo pohjan, ikään kuin kehyksen, elämyksen tuottamiseen ja luomiseen. Vastaajien mielestä ei voisi kuvi-

tellakaan ympäristöä ilman metsää ja luontoa. Ulkoiluaktiviteeteissa metsän ja luonnon alkuvoima on kaiken lähtökohta, kun taas sisätiloissa saadaan maisemallinen hyöty suoraan ikkunoista. Erittäin tärkeänä nähtiin se, että Rovaniemellä säilytetään mahdollisuus päästä monipuolisesti ympäri vuoden hyville paikoille luontoon nopeasti ja kestävästi. Asiakkaalle viiden minuutin siirtymäkin merkitsee sitä, että ollaan jo luonnossa, metsässä, erämaassa. Näin mahdollistetaan asiakkaalle rauhoittuminen ja luonnon tervehdyttävät vaikutukset.

Eräs haastateltavista tiivistä metsän merkityksen seuraavasti:

Se on se meidän Disney World, missä kaikki ihmeet ja elämykset koetaan. Sinne ei välttämättä tarvitse rakentaa mitään, vaan metsä sellaisenaan, lappilainen, rovaniemeläinen metsä, on valtavan suuri elämys.

Vastaavasti eräs haastateltavista koki, että luonto ei tule niin lähelle kuin sen pitäisi.

Rovaniemellä on vesiestettä ja tie-estettä moneenkin suuntaan. Vaikka vesi ja tiet mahdollistavatkin liikkumisen, samalla se myös blokkaa.

Näiden yhdistäminen vaatii vastaajan mielestä toisenlaisen strategian kuin perinteisessä mielessä tehdään Lapin matkailukeskuksissa.

Elämyshakuisilla retkillä oppaan rooli korostuu, sillä hänen tulee tuottaa tapahtumiin elämysten syntymiseen tarvittavaa intensiivisyyttä ja ohjata vuorovaikutusta. On räätälöityjä elämystuotteita, metsätalouteen liittyviä ohjelmia, valmennuksellisia ja oppimiseen liittyviä tuotteita, revontulisafareita, patikointia, aistien kävelyä, luonnontuotteiden keruuta ja kulttuuria. Kaikkiin tuotteisiin liittyy oppaan ammattitaito ja kyky tuottaa turvallinen metsäelämys.

Usea haastateltava otti esille ryhmän oppaan roolin ohjelmapalvelussa.

Meidän missiossa oppiminen on keskiössä, oppaat kertovat monipuolisesti mitä ilmiöitä metsässä on – tykkylumipuista, jäniksen jäljistä ja kaikesta mikä metsään liittyy.

Viime vuonna Rovaniemellä järjestettiin kansainvälinen metsäviikko, joka on toiminut osalle haastateltavista innoittajana metsän tuotteistamiseen.

5.3.2 Metsäluonto kuvina markkinoinnissa

Kaikki haastateltavat nostivat esille metsäympäristöön sijoittuvien valokuvien merkityksen markkinoinnissa. Metsää sellaisenaan ei tuoda vahvasti esille sanallisessa viestinnässä, koska monelle vastaajista metsä on 'meille niin itsestään selvä asia'. Kaikki toivat jollakin tapaa metsää näkyviin tuotekuvauksissa, maisemakuvissa, luonto ja eläin -yhdistelmäkuviissa ja luontoarvoihin liittyvissä kuvissa. Eräs vastaajista oli laittanut tunteisiin vetoavan kuvan sosiaaliseen mediaan, ja saanut hetkessä 10 000 katsojaa. Kuvassa oli emokarhu kahden poikasensa kanssa luonnon keskellä.

Lainaan erään haastateltavan sanoja, josta nähdään selkeästi miten metsäelementti on meille niin lähellä, ettei sitä enää varsinaisesti nähdä tai tiedosteta.

Ehkä me puhutaan aina luonnosta, nature. Ja niin kuin metsästä itsessään – siis ei koskaan puhuta, että mennään metsään tai että ollaan in the woods. Meillä on täällä vaaroja ja metsää. Me voitaisiinkin sitä metsää tuoda enemmän esille omassa markkinoinnissa ja puhua siitä aidosta metsämaisemasta.

5.4 Yritysten kehittämistarpeet

5.4.1 Monipuolisia investointikohteita

Opinnäytetyön yksi tärkeimmistä tavoitteista oli kartoittaa yritysten kehittämistarpeita seuraavan vuoden aikana sekä seuraavan viiden vuoden sisällä. Vastausten perusteella kaikki haastateltavat yritykset ovat investoimassa ja kehittämässä toimintaansa lähivuosien aikana. Vain yksi yritys ei investoi itse, mutta kehittää olemassa olevan budjetin puitteissa kansainvälistä markkinointia. Muutama yrityksistä oli juuri tehnyt yrityskauppoja, joiden vaikutuksesta kasvu mahdollistuu lisäinvestointien avulla. Kuviossa 3 nähdään, että rakennuksiin ja rakennelmiin investoi vastaajista yhdeksän yritystä. Uusiin yhteistyökumppaneihin ja kansainväliseen markkinointiin investoi kahdeksan yritystä. Uusia matkailutuotteita ja palveluja kehitetään. Lisää osaamista han-

kitaan henkilöresurssien ja alihankkijoiden kautta. Koneita ja laitteita sekä sähköisiä järjestelmiä on hankkimassa kolme yritystä.

Kuvio 3. Yritysten investointitarpeet seuraavan viiden vuoden sisällä (n=10).

5.4.2 Metsän terveysvaikutukset tuotekehitykseen

Kysymykseen: 'Tarvitsetteko uusien matkailutuotteiden ja -palvelujen kehittämistä varten lisää tietoa metsän hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista?' johdateltiin tällä tekstillä: 'Metsän merkitys kansainvälisessä matkailussa kasvaa. Esimerkiksi Japanissa on sertifioituja terveystermisiä, joissa koulutetut metsäterapeutit ja terveystermisäoppaat tuottavat terveyttä edistäviä metsäkylpyohjelmia. Tutkimustulosten mukaan pidemmät puolen päivän luontoretket lisäävät ihmisten vastustuskykyä. Metsässä kulkevilla liikuntareiteillä, ranta-alueilla ja laajemmilla ulkoliikunta-alueilla koetaan vahvempaa elpymistä kuin rakennetussa ympäristössä'.

Kaikki haastateltavat olivat asiasta kiinnostuneita. Esimerkiksi siitä, miten metsän rauha voidaan kokea, miten pysähtyminen voidaan tuotteistaa ja millä tavalla Lapin yrteit saadaan hyödynnettyä. Yleensäkin luontomatkailun käsitteeseen linkittyvien muiden käsitteiden syvempi ymmärtäminen auttaisi monipuolistamaan tuotetarjontaa ympäri vuoden mahdollistavaksi matkailuksi Rovaniemellä. Tähän voidaan liittää myös oppaiden osaaminen ja tuotteiden skaalautuvuus tilanteiden mukaan, kuten ryhmän koostumus ja sääolosuhteet.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten liittäminen tuotekehitykseen nähdään haasteellisena, sillä tutkimustieto pitäisi ensin popularisoida, jotta sitä voidaan hyödyntää laajemmin. Tutkimustulokset pitäisi saada käännettyä englanniksi ja niihin sähköiset linkit, jotta yritykset voivat todentaa tuloksia asiakkaille.

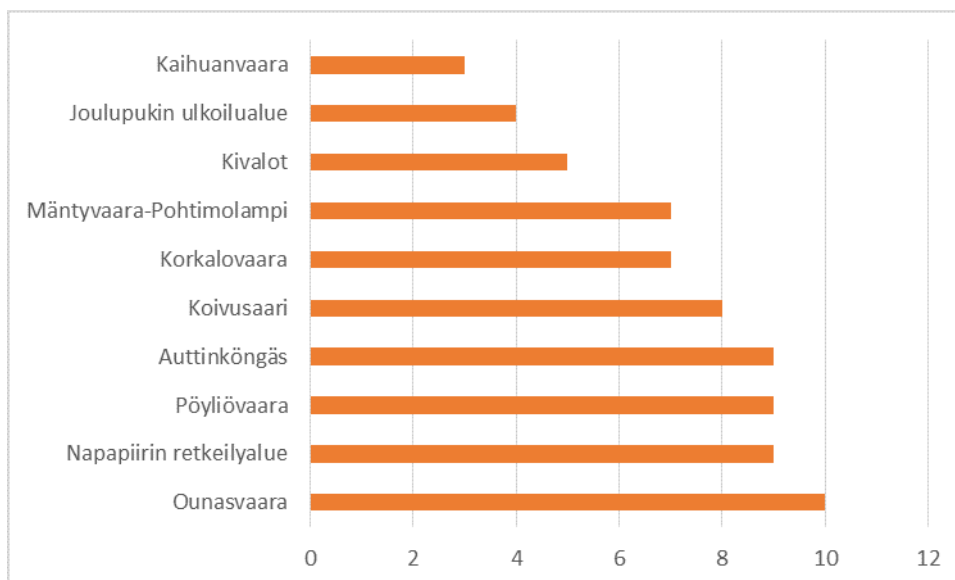
Uusia sovelluksia älypuhelimiin liitettäväksi tulisi kehittää hyvinvointitutkimusten hyödyntämiseksi matkailun tuotteistamisessa. Eräs haastateltava näki sovelluksen mahdollisesti motivoivan asiakkaita liikkumaan luonnossa. Tämän takia kyseinen yritys haluaisi olla mukana kehittämistyössä liiketoiminnan mahdollistamiseksi.

5.5 Luontomatkailun kehittäminen Rovaniemellä

5.5.1 Oma portaali Rovaniemen ulkoilureiteistä

Rovaniemen kaupunki ylläpitää ja kehittää Rovaniemen luontomatkailun sähköistä portaalia www.etiainen.fi, joka sisältää paikkatietoa ja paikkaominaisuuksia. Viestinnän kehittämisen tueksi Rovaniemen kaupunki halusi tietoa siitä kuinka hyvin portaali ja tärkeimmät ulkoilualueet tunnetaan kaupungin matkailuyrittäjien keskuudessa.

Haastatteluissa tuli selvästi esille, että portaalia ei tunneta lainkaan. Suurin osa vastaajista ei ollut edes kuullut koko Etiäinen-nimeä koskaan. Sen sijaan Rovaniemen merkittävimmät ulkoilualueet ja reitit tunnistettiin kohtalaisesti. Erittäin hyvin vastaajat tunsivat Ounasvaaran, Pöyliövaaran ja Napapiirin retkeilyalueet sekä Auttinkönkään ulkoilualue. Joulupukin ulkoilualue ja Kaihuanvaara olivat tuntemattomia vastaajien keskuudessa. Osa haastateltavista tunnisti ulkoilualueet oman harrastuksensa, kuten metsästyksen tai ulkoilun puitteissa (Kuvio 4).

Kuvio 4. Ulkoilualueiden tunnettuus haastateltavien keskuudessa (n=10).

5.5.2 Luontomatkailun kehittämiseen liittyvät toiveet

Opinnäytetyön tilaaja Rovaniemen kaupunki halusi tietää yrittäjien toiveita ja odotuksia luontomatkailun kehittämiseksi, kuten infrastruktuurin rakentamiseen ja ylläpitämiseen, matkailuelinkeinon kehittämiseen tai yrittäjän osaamiseen.

Erittäin tärkeänä nähtiin uuden, Rovaniemen ympärille rakennettavan kehäreitin mahdollisuus luontomatkailun kehittämiseksi uudelle tasolle alueella.

Jos Rovaniemellä olisi kehäreitistö, niin oltaisiin kaikkia alueita edellä. Se mahdollistaisi uusien, erilaisten ohjelmien tekemisen ympärivuotisesti, koska ne voidaan linkittää Napapiiri, Ounasvaara, Rovaniemen keskusta-akselille. Näin syntyisi kestävä kehityksen mukaisia matkaketjuja, joiden alku- ja loppupäästä on yhteydet julkisilla välineillä ja sieltä löytyisi myös matkailijan tarvitsemat välineet ja tarvittava infra.

Suurin tarve on kaupungin lähellä sijaitseville pienille, helpoille, hyvin opasteuille lähireiteille taukopaikkoineen ympärivuotiseen käyttöön. Ne voisivat olla ympyräreittejä, koska kuljetus on haasteellinen. Lyhyen viipymän asiakkaalla ei ole autoa käytössään eikä julkinen liikenne palvele matkailukäyttöä. Näitä

reittejä voisivat käyttää yritykset opastetuissa ohjelmapalveluissa sekä sinne voitaisiin ohjata omatoimimatkailijat, mikäli opasteet lähtisivät kaupungin keskustasta. Osa vastaajista kertoi rakentavansa reittejä itsekin joko suoraan omalla yritysrahoituksellaan tai yhteistyökumppaneiden kanssa yhdessä.

Tuloksista voidaan yleisesti tulkita, että opasteet keskustasta ovat yksi tärkeimmistä kehittämisen kohteista. Esimerkkinä mainittiin monipuoliset Ounasvaaran reitit, jonne kaupungin keskustasta ei löydy opasteita.

Keskustan alueelle tarvittaisiin selkeämpi vesistöön liittyvien reittien lähtöalue, esimerkiksi melontaretkien lähtöpiste. Napapiirille tarvittaisiin yksi yhteinen alue, josta safareille lähdetään ja tullaan takaisin. Tällä hetkellä Joulukolmion alueen turvallisuus on kriittinen, sillä paikalla ovat yhtä aikaa autot, porot, koirat ja ihmiset. Joulukolmion reitistön kehittäminen ensilumen liikkumiseen nähtiin erittäin tärkeänä. Napapiirille toivottiin kävelyreittiä Vaattunkiin sekä lisää patikointireittejä syväälle metsään. Pyöräilyreittejä voisi edelleen luoda lisää ympäri kaupunkia. Haastatteluissa nousi esille myös pidempien reittien tarve, joilla mahdollistettaisiin yöpyminen maastossa. Esimerkkinä mainittiin pidemmät koiravaljakkoreitit ja hiihtovaellukset.

Rovaniemen lähikylien yritykset toivoivat lyhyitä, valaistuja kävely- ja patikointireittejä kesä- ja talvikäyttöön omatoimimatkailijoiden, asukkaiden ja ohjelmapalveluyritysten käyttöön. Uutena käyntikohteena nähtiin hiidenkirnujen kehittäminen, sillä Rovaniemellä on yksi Euroopan suurimmista hiidenkirnuista, jota voitaisiin hyödyntää.

Olemassa olevien reitistöjen kunto huoletti lähes kaikkia vastaajia. Jos kaupungilla ei riitä resursseja uusien reittien rakentamiseen, voitaisiin keskittyä olemassa oleviin pitämällä niistä hyvää huolta. Esimerkkinä mainittiin umpeen kasvanut Ounasvaaran Isorakka-alue, josta on mahtavat näköalat. Myös moottorikelkkareittejä voitaisiin hyödyntää ympärivuotisesti sallimalla mönkijöiden käyttö reiteillä sulan maan aikana.

Haastatteluissa useampi vastaaja halusi kaupungilta hankepalveluita ja yritysneuvontaa liiketoimintansa kehittämisen tueksi. Myös kaupungin kaavoittamista kiitettiin, mutta päätöksentekoon toivottiin nopeutta.

Ei-päättöskin on hyvä, sillä silloin voi lähteä katsomaan uusia investointikohteita.

Taulukko 1. Yritysten odotuksia luontomatkailuun liittyvään infrastruktuuriin.

ALUE	ASIA
Rovaniemi	Kehäreitti, kehäreitistö kaupungin ympäri
Rovaniemi	Pidemmät reitit yön yli retkille esim. koiravaljakoille, hiihtovaelluksiin
Kaupungin lähiympäristö	Helpot, hyvin opastetut lähireitit taukopaikkoineen kesälle ja talvelle, mieluummin ympyräreittejä
Kaupungin lähiympäristö	Lisää pyöräilyreittejä
Kaupungin keskusta	Opasteet reiteille
Kaupungin keskusta	Yhteinen lähtöalue esim. melonnan tarpeisiin
Ounasvaara	Reitti Ounasvaaran ympäri
Napapiiri	Yhteinen lähtö/parkkialue safaritoiminnoille
Napapiiri	Kävelyreitti Vaattunkiin
Napapiiri	Patikointireittejä syvemmälle metsään
Napapiiri	Laavu lähimetsään
Joulukolmio	Reitistön kehittäminen ensilumen liikkumiseen
Kivitaipale	Valaistu patikka/pitkospuureitti, reitti lumikenkäilyyn, laavu
Sukulanrakka	Hiidenkirnujen kehittäminen
Sonka	Karhunulkkisen alueen kehittäminen
Meltaus	Moottorikelkka- ja luontoreittejä
Rovaniemi	Olemassa olevien reittien huolto
Rovaniemi	Moottorikelkkareittien käyttö myös mönkijöille

Tutkimuksessa haluttiin kuulla haastateltavien yritysten mielipiteitä ja ajatuksia LuontoRovaniemi-brändiin, jota Rovaniemen kaupunki on luomassa. Kaikki vastaajat kokivat asian kehittämisen positiivisena. Selkeästi vastauksista käy ilmi, että brändi koettiin kohdentuvaksi enemmän ulkomaalaisille kuin kotimaisille asiakkaille. Lisäksi luonnon mukaan ottaminen brändäykseen lisäisi vastaajien mielestä matkailun ympärivuotisuutta ja toisi uusia asiakasryhmiä. Kaupunki on jo luontokeskeinen, sillä kuten eräät vastaajat asian ilmaisivat:

Lappi on Euroopan viimeinen erämaa ja Rovaniemellä luonto on lähellä modernia, monipuolisia palveluja.

Kun ajatellaan asiakasta, on tämä kaupunki jo luontoa. Ei ristiriitaa Joulupukki-brändin kanssa, koska kaikki tuotteet perustuvat pitkälti muuhun kuin Joulupukkiin.

Napapiirin profiloitumattomuus ja revontulien hyödyntämättömyys tulivat myös esille haastatteluissa.

Viestinnän merkitys nousi toiseksi suurimmaksi asiaksi kysyttäessä Luonto-Rovaniemi –brändäyksestä. Sisällön tulisi vastata todellisuutta ja sen tulisi saada suurempi yleisö kiinnostumaan siitä, mitä Rovaniemellä luonto on. Eräs vastaajista oli huolissaan siitä, että ei mentäisi liiallisuuksiin.

Kohtuullinen, ettei asiakaskunta mene sekaisin ja ihan väärälle. Kaupunkilaisille vihreät arvot lisätään olemassa olevan brändin joukkoon.

Samaa mieltä oli useampi vastaaja. Seuraava ehdotus nousi esille:

En sanoisi, että brändiä välttämättä edes kannattaa kehittää tai tehdä. Tekisin konkreettiset sisällöt, tuotesisällöt ja määrittäisin mitä luonto Rovaniemellä on tai tulee olla, mitä sen haluttaisiin olevan ja miten se on tehtävissä. Sillä olisi paljon suurempi merkitys.

Kolmanneksi tuloksista voidaan nostaa huoli siitä, osataanko Rovaniemellä 'vastata huutoon'.

Tämä brändi olisi hyvä kaikkien kaupunkilaisten sisäistää ja toimia sen mukaan sekä ymmärtää sen tuomat mahdollisuudet.

Oppaiden koulutukseen ja asenteisiin tulisi myös kiinnittää huomiota.

Nyt he haluavat muutosta, mutta eivät ole siihen valmiita, vaan vievät aina samalla tavalla eteenpäin. Ja ovat itse stressaantuneita.

Rovaniemen kaupunki on suunnittelemassa yhteistyössä Metsähallituksen kanssa luontomatkailun kehittämishanketta Rovaniemelle. Haastattelussa haluttiin kysyä yritysten kiinnostusta hanketta kohtaan. Vastauksissa kaikki

kymmenen haastateltavaa yritystä olivat kiinnostuneita osallistumaan hankkeeseen. Sisältöön esitettiin toiveita, jollainen oli esimerkiksi terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin liittyvien tutkimustulosten hyödynnettävyys tuotteistuksessa. Hyvänä asiana nähtiin se, että luontomatkailun kehittämiseen liittyviä asioita voitaisiin hankkeessa kehittää yhdessä yrittäjien, kaupungin ja Metsähallituksen kanssa. Näin se mahdollistaisi asiakkaalle paremman metsäkokemuksen Rovaniemellä. Kuten eräs haastattelija totesi:

Tässä on tekemistä, miten me löydetään oma metsäkokemus Rovaniemelle?

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Metsä mahdollistaa Rovaniemen matkailun kasvun

Haastatteluiden avulla haluttiin saada tietoa metsän merkityksestä Rovaniemen matkailussa. Tuloksissa kaikki haastateltavat nostivat metsän tärkeimmäksi ympäristöksi luontomatkailussa Rovaniemellä. Metsä on matkailuyrittäjien yhteistyökumppani ja kehys toiminnalle. Lisäksi se on haastateltavien terveyden ja hyvinvoinnin lähde.

Matkailun kehittämisen näkökulmasta kaupungilla on kaikki edellytykset kasvaa ympäri vuoden toimivaksi matkailukaupungiksi. Haastattelujen perusteella kaikki haastateltavat yritykset ovat investoimassa ja kehittämässä toimintaansa. Kun metsään liittyvän luontomatkailun hyvinvointielementit yhdistetään elämystuotannon osaamiseen, mahdollistavat ne kaupungille sellaisen imagon, jonka juuret ovat kirjaimellisesti Lapin luonnossa itsessään ilman, että ihmisten toiminta, kulttuuri ja elinkeinoelämä jäävät varjoon. Myös rovaniemeläiset itse saattavat yllättyä Kousa–Niemi–Hellmanin (2013) mukaan siitä, kuinka eksoottisena heidän asuinkuntansa voi näyttäytyä ulkopaikkakuntalaisille ja ulkomaalaisille myös ilman Joulupukkia.

Metsän tuotteistamisessa osana luonto- ja hyvinvointimatkailua ollaan alkutaipaleella. Rovaniemen kulttuuriperinteet, historia, savotta- ja metsäkulttuuri ja niin edelleen odottavat tuotteistamistaan. Viime vuonna järjestetty kansainvälinen metsäviikko nosti asian esille positiivisella tavalla, jonka seurauksena on metsää alettu tuotteistamaan. Kaikki haastattelemani yritykset ovat investoimassa luonto- ja hyvinvointimatkailun kehittämiseen seuraavan viiden vuoden aikana. Tämä on positiivinen signaali Suomen laman ilmapiirissä. Ulkomaan matkailu onkin ainoa teollisuus, joka kasvaa viiden prosentin vuosivauhdilla Suomessa (Matkailun edistämiskeskus MEK 2014).

Metsäinen Rovaniemi näyttäytyy niin asukkaille kuin matkailijoille joelta käsin täysin erinäköisenä. Haastatteluissa nousi esille kesämatkailun kehittämisen mahdollistaminen. Jotta kesämatkailua voidaan kehittää ja lisätä tuotteita, täytyisi kaupungin keskustaan rakentaa turvallinen lähtösatama parkkipaikoineen. Valjastamaton Ounasjoki on ihanteellinen melontajoki, jota pitkin voidaan kulkea Rovaniemelle asti.

6.2 Kestävää kehitystä laajemmalla yhteistyöllä

Tärkeänä teemana oli selvittää yritysten keskinäisten verkostojen merkitystä uusien tuotteiden kehittämisessä. Haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että kaikki yritykset tekevät jo nyt paljon yhteistyötä tuottaessaan matkailupalveluja. Yhteistyötä lisätään jatkossa entistä enemmän hankkimalla lisää alihankkijoita ja muita yhteistyökumppaneita.

Vastausten perusteella kaikki haastateltavat yritykset ovat sitoutuneet luontomatkailun kehittämiseen yrityskohtaisesti tai yhteistyökumppaneiden kanssa. Rovaniemen kaupungin suunnittelussa oleva luontomatkailun kehittämisshanke yhteistyössä Metsähallituksen kanssa kiinnostaa kaikkia vastaajia nimenomaan laajemman ja monipuolisemman yhteistyön näkökulmasta. Yhteistyöhankkeelle on selkeä tarve. Hanke antaisi resursseja kehittää Rovaniemestä entistäkin halutumpi matkailukohde ja asukkaille viihtyisä ja kiinnostava kaupunki asua ja elää. Yhteistyö voisi mahdollistaa uusia, ennennäkemättömiäkin ideoita jatkokehittämiseen.

Meillä Rovaniemellä on vakavaraisia ja osaavia matkailuyrityksiä, jotka tuottavat matkailijoille hyvinkin monipuolisia ulkoilma-aktiviteetteja. Luonto on muovannut Rovaniemen, jossa on opittu elämään arktisen ilmaston ehdoilla. Paikalliset osaavat toimia metsässä ja luonnossa sekä hyödyntää puhtaita ja monipuolisia luonnonantimia. Lapissa metsä toimii jo nyt matkailun näkökulmasta omana huvipuistona, jossa matkailuelinkeinoa voidaan harjoittaa liiketoiminnan ehdoilla. Haasteellisinta onkin yhteen sovittaa kaupunkiympäristössä matkailuelinkeinon kehittämistarpeet ja kaavoitus siten, että luontomatkailu turvattaisiin kestäväällä tavalla. Kuinka kauan meillä voidaan myydä matkailumaisemaa, jossa puhdas luonto metsäisine vaaroineen ja jokineen näkyy? Asiakkaat haluavat metsään kokemaan arktista eksoottisuutta ja seikkailuja jopa suoraan lentokentältä. Ilman metsää ei olisi Napapiirillä sijaitsevaa eksoottista matkailukohdetta eikä asukkaiden Rovaniemeä, joka on brändätty Joulupukin kotikaupungiksi.

Safarioppaiden laatu korostui haastatteluissa. Yhteistyössä koulutusorganisaatioiden kanssa tulisi kehittää oppaiden metsäosaamista ja herkkyyttä havainnoida luontoympäristöä. Kaupalliseen luontomatkailutoimintaan sisältyy lähes aina oppaan läsnäolo elämysten 'viimeistelijänä' (Rantala 2011, 19).

Kiireettömän tunnelman luominen vaatii oppaalta tunnetun ja esteettisen työn taitoja. Metsälle luontaiset ominaispiirteet, kuten luonnontilaisen metsän tarjoamat yksityiskohdat ja harmonia, voivat tukea ja stimuloida oppaan tekemää tunnettyötä. (Rantala 2011, 105).

6.3 Luonto turvallisesti lähelle kehäreitin avulla

Opinnäytetyössä haluttiin selvittää yritysten tarpeita uusille ulkoilu- ja retkeilyreiteille. Haastatteluissa nousi esille kehä- tai ympyräreitin rakentaminen ja sen mukanaan tuomat uudet mahdollisuudet. Kehäreitin rakentaminen kaupungin ympäri mahdollistaisi aivan uudenlaisten ja houkuttelevien luonnossa tapahtuvien palvelujen tuottamisen ympäri vuoden. Samalla se nostaisi Rovaniemen matkailun kehittämisen edelle kaikista muista Lapin matkailukesuksista. Se synnyttäisi matkaketjuja ja niiden päätepisteisiin maastoon menevää ja maastosta tulevaa liikennettä. Ja tämä taas synnyttäisi kysyntää palveluille ja tuotteille, joita matkailijat tarvitsevat retkeillessään. Myös Ounasvaaralla pitäisi vastausten perusteella olla kehäreitti, joka mahdollistaisi pääsyn vaaran ympäri.

Vastaajat halusivat kaupunkiin uusia, lyhyitä ja hyvin opastettuja reittejä ympärivuotiseen käyttöön. Uusia reittejä syntyisi luonnostaan kehäreittien hyvällä suunnittelulla, jossa mukana olisivat kaupunki, Metsähallitus ja yritykset. Kun vielä lisätään opasteita kaupungin keskustan lähtöpisteisiin, voitaisiin reiteille ohjata turvallisesti ulkomaalaisia omatoimimatkoilijoita ja ohjelmapalveluyritykset voisivat viedä sinne turvallisesti asiakkaitaan. Lisäksi tämä tarjoaisi mahdollisuuden kaupunkilaisille liikkumiseen ja virkistytymiseen tulotasosta riippumatta. Terveys- ja hyvinvointitutkimukset viittaavat siihen, että luontoympäristöt miellyttävät meitä ollessamme henkisesti väsyneitä. Ne edistävät meitä suoriutumasta keskittymistä vaativista tehtävistä, kohentavat mielialaamme ja vähentävät stressiä (Ojala 2013).

Maailmalla rakennetaan jo olemassa olevien lisäksi uusia elämyspuistoja, joissa urbanisoituneet kaupunkilaiset viettävät vapaa-aikaa ja rentoutuvat kiireisen elämän keskellä. Meillä on puhdas luonto, johon voimme mennä jokamiehen oikeuksien turvin. Haemme sieltä lisää energiaa, hengittäksemme puhdasta ilmaa ja viettääksemme aikaa rakkaiden ystävien kanssa. Rovaniemellä on myös metsäluonto ja suuret joet, jotka mahdollistaisivat no-

peatkin luontohetket lähes kaupungin keskustassa. Haastatteluissa tulikin esille meidän infrastruktuurimme haasteet luontoon pääsemiseksi suoraan keskustasta. Meidän suurten jokien yli rakennetut sillat näyttävät siltä, että luonto on kyllä lähellä, mutta sinne on vaikea päästä, kun opasteitakaan ei löydy kaupungin keskustasta.

6.4 Hyvinvointivaikutukset turvattava yhteissuunnittelulla

Metlan professori Liisa Tyrväisen tutkimusten mukaan matkailijan on mahdollista kokea luonto nimenomaan pienissä kaupungeissa. Se täytyy mahdollistaa asiakkaalle elämyksellisesti ja turvallisesti, myös omatoimimatkailejalle. Metsän tuottamat terveys- ja hyvinvointivaikutukset alkavat jo lentokoneessa, kun laskeudutaan Rovaniemelle. Lentokoneen ikkunoista avautuu metsäinen maisema, jota halkoo suuret joet. Kaupunki näyttäytyy aika pienoisenä kaiken erämaan keskellä.

Haasteita kehittämiselle riittää. Kaupungin kaavoitus ja maanomistukselliset asiat eivät ole niistä vähäisimpiä. Matkailun kehittämisen painopiste sijoittuu luontomatkailemisen näkökulmasta jo ennestään ruuhkaiseen ja rakennettuun Napapiirin alueeseen sekä kovasti keskustelun alla olevalle Ounasvaaralle. Luontokokemuksen mahdollistaminen tapahtuu luonnon rauhassa, puhtaassa ympäristössä. Teillä liikkuvien autojen melu ja saasteet eivät saisi tulla liian lähelle luontoa, puhumattakaan rakennuksista. Ja kaikki pitäisi tapahtua mahdollisimman luonnollisesti kestäväällä tavalla suoraan kaupungin keskustasta tai Rovaniemen lentokentältä.

Voisiko metsä olla Rovaniemellä sellainen asia, jossa voidaan toteuttaa entistä tietoisemmin asiakkaille yllätyksellisiä ja haluttuja elämyksiä, joissa myös hiljaisuus puhuttelee? Metsän hyvinvointivaikutuksia voitaisiin tuoda konkreettisiksi priorisoimalla ulkoilu- ja muiden virkistysreittien kehittäminen, kuten esimerkiksi tasojen määrittämisellä. Tästä näkökulmasta tulisi huomioida myös reittien turvallisuus ja esteettömyys sekä erilaiset aistimaailmat.

6.5 Opinnäytetyön laatu

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen tekemällä hyvä haastattelurunko. Haastatteluvaiheen aikana laatua voi parantaa huolehtimalla siitä, että tekninen välineistö

on kunnossa ja haastattelut nauhoitetaan. Haastattelun laatua parantaa se, että aineisto puhtaaksi kirjoitetaan eli litteroidaan heti haastattelun jälkeen (Hirsjärvi-Hurme 2006, 184–185).

Haastatteluaineistoa laadullisesti analysoitaessa lähimmäksi perinteistä reli-aabeliuden käsitettä eli mittaustulosten toistettavuutta tullaan niillä alueilla, jotka koskevat aineiston laatua. Reliaabelius koskee pikemminkin tutkijan toimintaa kuin haastateltavien vastauksia, toisin sanoen sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Reliaabelius koskee sitä, onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon, onko tiedot litteroitu oikein ja niin edelleen. Samoin on tärkeää, että tulokset niin pitkälle kuin mahdollista heijastavat tutkittavien ajatusmaailmaa. (Hirsjärvi–Hurme 2006, 189).

Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys, jolla voidaan osoittaa lähteiden luotettavuus. Haastateltavat henkilöt olivat matkailualan ammattilaisia ja pitkän kokemuksen omaavia toimijoita Rovaniemeltä. Luotettavuudessa voidaan pohtia myös oliko vastauksia tai vastaajayrityksiä määrällisesti tarpeeksi yleistysten tekemiseksi. Kun haastateltavat on valittu edustamaan jotakin ryhmää, voidaan Hirsjärvi–Hurmeen (2006,189) mukaan kunkin haastateltavan tausta selvittää erilaista lähteistä samoin kuin kysymällä asiaa muilta asiantuntijoilta.

Olen tulkinnut saatuja tuloksia käyttäen teemallisen tutkimukseen liittyvää teoriapohjaa mahdollisimman tarkasti ja sen olen myös selostanut tässä opinnäytetyössä. Luotettavuutta lisää myös se, että olen tuonut tuloksiin mukaan haastateltavien omia sanoja lainauksina. Pohdittavaksi jää, vaikuttiko saatuihin tuloksiin se, että osa haastateltavista oli perehtynyt sähköpostilla toimitettuihin tutkimuskysymyksiin hyvinkin huolella, kun taas osa vastaajista perehtyi asiaan haastattelutilanteessa.

Lapin liiton matkailuparlamentti pidettiin Rovaniemellä 25.9.2014. Siellä käsiteltiin metsän terveys- ja hyvinvointivaikutuksia sekä uusia kansallispuistojen kävijätutkimuksia. Useampi haastateltavistani oli vaikuttanut tutkimustuloksista, joita esiteltiin parlamentissa pidetyille luennoilla.

Olen iloinen ja tyytyväinen siitä, että opinnäytetyöni kautta olen voinut tuoda metsäympäristön laajemman merkityksen esille Rovaniemen matkailutoimi-

joissa. Saadut tulokset antavat perustelut sille, että metsä voitaisiin tietoisemmin sisällyttää kaikenlaiseen matkailun kehittämiseen Rovaniemellä. Tulos on luotettava, sillä sain haastattelujen avulla ensikäden tietoa suoraan matkailuyrityksiltä. Tilaajana toimineen Rovaniemen kaupungin näkökulmasta opinnäytetyölle laaditut tavoitteet saavutettiin erinomaisesti. Opinnäytetyöni tuloksia hyödyntämällä voitaisiin mahdollistaa Rovaniemen luontomatkailun kehittäminen ympärivuotiseksi uudella yhteistyöllä, jossa olisivat mukana kaupungin ja yritysten lisäksi ainakin Metsähallitus ja koulutus- ja tutkimusorganisaatiot.

Lähteet

- Aaltola, J.–Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2. painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Erkkonen, J. 2014. Terveyttä ja hyvinvointia kansallispuistoista. Luento Lapin Matkailuparlamentissa Rovaniemellä 24.–25.9.2014.
- Hallikainen, V. 2012. Lapin luontomatkailun mahdollisuudet. Luento Päättäjien 33. Metsäakatemiassa Lapissa 26.–28.9.2012.
- Heikkanen, S. 2012. Elämystrendien suunnan tarkastelua – Teoksessa Kaksonen, T.–Ojuva, J.–Quallen, P. 2012 (toim.) Minne menet matkailu? – Näkökulmia matkailun ennakointiin, osa I. Rovaniemi: Matkailun tutkimus- ja koulutusinstituutti.
- Hietanen, O. 2010. Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuus. Loppuraportti matkailun ja elämystuotannon toimialan visiot ja ennakointi – ohjelmasta 2008–2010. Matkailun ja elämystuotannon klusteriohjelma OSKE. Osoitteessa [http://87.108.50.97/relis/REL_LIB.NSF/0/C02E3A04BDE731F1C22577FC003DA4A9/\\$FILE/ATTHM2YO.pdf](http://87.108.50.97/relis/REL_LIB.NSF/0/C02E3A04BDE731F1C22577FC003DA4A9/$FILE/ATTHM2YO.pdf). 29.10.2014.
- Hirsjärvi, S.–Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S.–Remes, P.–Sajavaara, P. 2011. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Kousa, T.–Niemi, T.–Hellman, M. 2013. Rovaniemi Arctic Wellbeing -raportti. Helsinki: Miltton.
- Lapin liitto 2011. Lapin matkailustrategia 2011–2014. Osoitteessa
- Matkailun edistämiskeskus MEK 2010. Kansainvälinen luontomatkailututkimus 2010. Osoitteessa <http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/04/A169-Kansainvälinen-luontomatkailututkimus-2010-Korj.pdf>?dl. 23.10.2014.
- Matkailun edistämiskeskus MEK 2013. Luontoaktiiviteettien kehittämisstrategia 2014–2018 kesätuotteet. Osoitteessa <http://blogit.jao.fi/tiimimestari/wp-content/uploads/sites/84/2013/10/luontomatkailu-kehitt%C3%A4misstrategia-LUONNOS-20052014.pdf>. 23.10.2014.
- Matkailun edistämiskeskus MEK 2014. Matkailu on kasvava toimiala. Osoitteessa <http://www.mek.fi/tama-on-mek/matkailu-on-kasvava-toimiala/>. 23.10.2014.
- Ojala, A. 2013. Luonnossa oleskelun ja ulkoilun vaikutus stressiin. Luento Espoossa 17.–18.9.2013.

- Ojasalo, K.–Moilanen, T.–Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.
- Petäjistö, L.–Selby, A. 2013. Kunta luontomatkailun kehittäjänä. Metlan työraportteja 265. Osoitteessa <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp265.pdf>. 29.10.2014.
- Rantala, O. 2011. Metsä matkailukäytössä: etnografinen tutkimus luonnossa opastamisesta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Renfors, L. 2013. Suomalainen hyvinvointimatkailu kansainvälisillä markkinoilla. Luento Hyvinvointiseminaarissa Helsingissä 20.5.2013.
- Rovaniemen kaupunki 2013. LuontoRovaniemi, maaseudun retkeilyreitistöjen kehittäminen suunnitteluhankkeen loppuraportti 2011–2012.
- Rovaniemen kaupunki 2014a. Rovaniemen kaupungin ulkoilualueet ja reitit. Osoitteessa <http://www.etiainen.fi/fi/Etusivu>. 29.10.2014.
- Rovaniemen kaupunki 2014b. Rovaniemen elinkeino-ohjelma 2014–2016.
- Rovaniemen kehitys 2008. Rovaniemen alueen hyvinvointimatkailuselvitys 2008. Osoitteessa <http://www.rovaniemenkehitys.fi/loader.aspx?id=ab5cc041-5aac-4234-b7cd-209bcc3881c4>. 29.10.2014.
- Saarinen, J. 1999. Luontomatkailu metsän käyttömuotona – Teoksessa Metsäntutkimuslaitos ja Suomen Metsätieteellinen seura (toim.) Metsätieteen aikakauskirja 1/1999, 94–98. Vantaa. Osoitteessa <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff99/ff991094.pdf>. 29.10.2014.
- Saarinen, J. 2000. Metsäluonnon matkailukäyttö – metsäklusterin kilpailija vai tulevaisuuden kumppani? – Teoksessa R. Seppälä (toim.) Suomen metsäklusteri tienhaarassa, 71–77. Helsinki. Osoitteessa http://www.tekes.fi/julkaisut/Suomen_metsaklusteri_tienhaarassa.pdf. 29.10.2014.
- Saarinen, J. 2005. Luontomatkailun kehittäminen ja tutkimus Suomessa. Metlan työraportteja 20. Osoitteessa <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp020-14.pdf>. 29.10.2014.
- Tuohino, A. 2012. Löytöretki hyvinvointimatkailuun. Hyvinvointimatkailun nykytilan kartointus ja toimenpide-ehdotukset. Savonlinna: Itä-Suomen yliopisto, matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos. Osoitteessa http://www.uef.fi/documents/1800604/1812348/L%C3%96YT%C3%96RETKI_HYVINVOINTIMATKAILUUN_Lopullinen3.pdf/a677d164-ac7d-427a-8990-565c176077e1. 6.11.2014.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Suomen matkailun tulevaisuuden näkymät. TEM raportteja 4/2014. Osoitteessa

http://www.tem.fi/files/38503/TEMrap_4_2014_web_17012014.pdf. 29.10.2014.

Tyrväinen, L. 2014a. Luonnosta hyvinvointia kaupunkiympäristössä. Luento Rovaniemellä 24.9.2014.

Tyrväinen, L. 2014b. Luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutusten hyödyntäminen matkailussa. Luento Lapin Matkailuparlamentissa Rovaniemellä 25.9.2014.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelulomake

LuontoRovaniemi – luontomatkailun merkitys Rovaniemen matkailulinkeille

Olen suorittamassa restonomin opintojani Lapin ammattikorkeakoulussa. Rovaniemen kaupunki on tilannut minulta opinnäytetyön, jonka tehtävänä on tuottaa tietoa luontomatkailun kehittämisen tueksi Rovaniemen kaupungille. Tieto tuotetaan laadullisen tutkimuksen menetelmällä henkilökohtaisen haastattelun avulla, joka kohdennetaan toimeksiantajan kanssa yhdessä sovituille 10 matkailuyrittäjälle ja sidosryhmän edustajille Rovaniemellä.

Opinnäytetyön tavoitteita on useita. Pää tavoite kartoittaa uusia yritysälähtöisiä kehittämistarpeita luontomatkailun edistämiseksi alueella. Lisäksi selvitetään yritysten toimintaedellytyksiä, yrittäjien mielipiteitä toimintaympäristön merkityksestä matkailutuotteissaan sekä lähitulevaisuuden investointitarpeita. Tärkeänä teemana selvitetään myös yritysten keskinäisten verkostojen merkitystä uusien tuotteiden kehittämisessä. Myös selvitetään www.etiainen.fi – portaalin tunnettuutta yrittäjien joukossa.

Haastattelujen avulla löydetään luontomatkailun kehittämiseen sitoutuneita yrityksiä sekä saadaan tietoa metsän merkityksestä Rovaniemen matkailussa. Saadut tulokset raportoidaan toimeksiantajalle. Niiden avulla on Rovaniemen kaupungin perustellumpaa kehittää arktista toimintaympäristöä matkailuyrittäjien tarpeista käsin matkailun kasvun mahdollistamiseksi.

Pyydän teitä vastaamaan alla oleviin kysymyksiin. Kaikki vastaukset käsitellään anonymisesti eikä kenenkään yksittäisiä vastauksia tule esille lopputuloksissa. Ystävällisesti Oili Ruokamo

Vastaajan tiedot:

Nimi:

Asema yrityksessä:

Yrityksen nimi:

Osoite:

Mitä palveluja yrityksenne tarjoaa asiakkaille Rovaniemellä? Laita x kaikkiin niihin kohtiin joita on tarjolla.

hiihto

lumikenkäily

moottorikelkkailu

poroajelu

huskyajelu

patikointi

kävely

kiipeily

pyöräily

kalastus

melonta

koskenlasku

muu urheilu, mikä?

luonnontarkkailu (esim. lintujen katselu)

sienien ja marjojen poiminta

ympäristöön liittyvät oppimisaktiviteetit
 hotelli ja ravintola
 kulttuuri- ja perinnetapahtumat
 muu, mikä _____

Tuotatteko kaikki palvelut itse?
 Kyllä Ei osittain

LUONTOMATKAILUN NYKYTILA ROVANIEMELLÄ

Luontomatkailun käsite:

Luontomatkailusta käsitteenä on monenlaisia tulkintoja. MEKin luontoaktiiviteettistrategia 2014-2018 määrittelee luontomatkailun mm. seuraavasti: Luonto toimii tuotteen vetovoimana ja sitä hyödynnetään tuotteessa. Se tarjoaa elämyksiä ja ympäristön aktiviteetin harrastamiselle. Aktiviteetti saa lisäarvoa kun luontomaisema vaihtuu sen ympärillä. Samassa luontomatkailun määritelmässä luontomatkailija on sellainen henkilö, joka haluaa tutustua luontoon ja löytää aktiviteetin kautta tavan tutustua siihen.

1a. Hyödyntääkö yrityksenne olemassa olevia rakennettuja ulkoilu- ja virkistysreittejä Rovaniemellä? Kyllä ___ Ei ___

1b. Jos vastasit kyllä, voitko nimetä käytetyt reitit/virkistysalueet?

1c. Tarvitaanko lisää rakennettuja ulkoilu- ja virkistysreittejä? Kyllä ___ Ei ___

Jos vastasit kyllä, mitä reittejä, mille alueelle ja mihin tarpeeseen?

METSÄ ROVANIEMEN LUONTOMATKAILUSSA

Rovaniemen kaupunki on syntynyt kahden suuren joen risteykseen, joka on mahdollistanut arktisen metsän moninaisen hyödyntämisen kaupungin kehityksessä. Ja mahdollistaa yhä. Luontomatkailun terveys- ja hyvinvoinnin vaikutuksia on tutkittu viime vuosina runsaasti. Metsätutkimuslaitoksen professori Liisa Tyrväinen on yksi merkittävimmistä tutkijoista Suomessa. Hän luennoi aiheesta Lapin matkailuparlamentissa 25.9. Rovaniemellä. Hänen mielestään pienissä kaupungeissa on matkailijan mahdollista kokea luontoa. Tutkimusten mukaan metsän kokemisessa on mielialaan ja vastustuskykyyn liittyviä positiivisia vaikutuksia.

2a. Mitä metsäympäristö merkitsee matkailupalveluissanne?

2b. Mitä metsä elementtinä merkitsee palvelujenne markkinoinnissa? Miten se näkyy markkinoinnissa?

2c. Löytyykö yrityksestänne tuotetta/missä tuotteissa metsällä on merkittävä rooli/metsä merkitsee jotain?

LÄHITULEVAISUUDEN KEHITTÄMISTARPEET

3a. Minkälaisia luontomatkailuun liittyviä tavoitteita, toimenpiteitä, markkinointia teillä on seuraavan vuoden aikana?

3b. Oletteko investoimassa luontomatkailuun seuraavan viiden vuoden sisällä?

Kyllä _____ ei _____

3c. Mikäli vastasit kyllä, minkälaisia investointeja?

Laita x kaikkiin niihin kohtiin, joita on suunnitteilla seuraavan 5 vuoden sisällä.

- Uudet matkailutuotteet ja palvelut
- Koneet ja laitteet
- Rakennukset ja rakennelmat
- Osaamiseen ja henkilöstöresursseihin
- Kansainvälinen markkinointi
- Uusiin alihankkijoihin
- Uusiin yhteistyökumppaneihin
- Muuhun, mikä:

4. Metsän merkitys kansainvälisessä matkailussa kasvaa. Esimerkiksi Japanissa on sertifioituja terveystaiteita, joissa koulutetut metsäterapeutit ja terveystaiteoppeat tuottavat terveyttä edistäviä metsäkylpyohjelmia (Tyrväinen Liisa luento 24.9.2014 Pilke). Tutkimustulosten mukaan (Lee, 2010 Japani) pidemmät ½ päivän luontoretket lisäävät ihmisten vastustuskykyä. Metsässä kulkevilla liikuntareiteillä, ranta-alueilla ja laajemmilla ulkoliikunta-alueilla koetaan vahvempaa elpymistä kuin rakennetussa ympäristössä. (Korpela ym. 2010).

4a. Tarvitsetteko uusien matkailutuotteiden ja –palvelujen kehittämistä varten lisää tietoa metsän hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista?

4b. Jos investoitte uusiin matkailutuotteisiin ja palveluihin, miten metsä niissä voidaan mielestänne tuotteistaa?

LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMINEN ROVANIEMELLÄ

5. Rovaniemen kaupunki ylläpitää Rovaniemen luontomatkailun sähköistä portaalia www.etiäinen.fi, joka sisältää paikkatietoa ja paikkaominaisuustietoa.

5a. Kuinka hyvin tunnet portaalin sisällön?

1= erittäin hyvin....5= en ollenkaan

5b. Tunnetteko Rovaniemen ulkoilualueita nimeltä? Ulkoilualueilla tarkoitetaan tässä yhteydessä alueita, joista on muotoutunut retkeilyn painopistealueita. Niissä on hyvät retkeilypalvelut ja merkittyjä, ylläpidettyjä reittejä. Rastitetaan kaikki, jotka tunnetaan.

Mäntyvaara-Pohtimolampi
Korkalovaara
Koivusaari
Pöyliövaara
Ounasvaara
Joulupukin ulkoilualue
Napapiirin retkeilyalue
Kivalot
Kaihuanvaara
Auttiköngäs

5c. Mitä sellaisia odotuksia ja toiveita teillä on Rovaniemen kaupunkia kohtaan (infran rakentaminen ja ylläpitäminen, elinkeinon kehittäminen, yrittäjän oma osaaminen), jotka liittyvät luontomatkailun kehittämiseen?

5d. Rovaniemen kaupunki on suunnittelemassa yhteistyössä Metsähallituksen kanssa luontomatkailun kehittämishanketta Rovaniemellä. Onko yrityksenne kiinnostunut kehittämään toimintaansa ja lisäämään verkostojaan em. kehittämishankkeessa, mikäli se saa rahoituksen?

Kyllä _____ Ei _____

Ajankohta? Muita ajatuksia kehittämishanketta kohtaan?

5e. LuontoRovaniemi –brändiä ollaan luomassa Rovaniemelle. Minkälaisia ajatuksia se herättää teissä?